

JULIE NOVÁKOVÁ, UMBRA. *Ein Beitrag zur dichterischen Semantik*, Berlin, Akademie-Verlag, 1964.

Văzută ca un studiu al « relației dintre schimbările semantice ale cuvîntului poetic *umbra* și schimbările artei poetice romane » (§3, p. 2) lucrarea Juliei Nováková conține mai mult decît o promite titlul.

Delimitarea problemelor teoretice, care formează prima secțiune a studiului, bazată pe interpretarea marxistă a fenomenelor sociale, culturale și lingvistice, asigură cercetării o solidă bază de principii. Dar dacă relațiile dintre șirurile onomasiologice, semasiologice și etimologice, cauzele generale ale evoluției semantice și cronologia ei sînt limpede și cu tact analizate, cititorul, plăcut surprins de siguranța și de ținuta prezentării, deci implicit mai pretențios în apreciere, nu poate să nu regrete lipsa unei luări de poziție mai clare în problemele de stil.

Nucleul studiului îl formează analiza materialului furnizat de texte. Exhaustivă, atentă și inspirată — avînd în sprijin o remarcabilă intuiție literară — această analiză constituie un model de muncă filologică, prin îmbinarea armonioasă și solidă a criticii de text cu vederea de ansamblu asupra operei fiecărui autor și asupra fiecărei epoci, cu minuțioarea datelor de istorie socială, culturală, și a dinamicii șirurilor lexicale ale termenului studiat. Diferitele șiruri semasiologice ale cuvîntului *umbra*, studiat sub aspect poetic, sînt inițial determinate de obiectul sau situația reală care provoacă fenomenul și diverg treptat, prin folosirea metonimică sau metaforică, spre uzul estetic sau intelectualist-abstract.

Dacă analiza materialului pune în lumină calitățile de studiere în amănunt ale autoarei, a treia secțiune, care cuprinde sintetizarea datelor obținute, evidențiază posibilitățile sale de generalizare.

Analiza frecvenței și a istoriei termenului poetic *umbra*, precizările de ordin mai larg literar în legătură cu Valerius Flaccus și încercarea de sinteză asupra cauzelor evoluției semantice a cuvîntului sînt exemplare (§ 207—242, p. 115—139). Punînd pe baza dezvoltării sociale a clasei dominante evoluția tematicii literare și susținînd că « das Ideelle hat sich ein entsprechendes Bildsystem erzwungen » (§ 237, p. 137), autoarea afirmă că șirurile semasiologice ale termenului *umbra* sînt în dezvoltare ascendentă calitativă (de la concret și direct spre abstract și estetic — « artistic » în măsura în care sensurile cuvîntului corespund unui « Bildsystem » al autorului—) și cantitativă (statistică) pînă în epoca poezilor flavieni, după care, în concordanță cu decăderea întregii literaturi, urmează o decădere numerică și o tocare calitativă a termenului, fie prin revenire la concret, fie prin compilație. În literatura creștină cuvîntul ia sensuri noi în noul cadru teozofic. Dar autoarea nu tratează mai diferențiat « die Stilschichten » (fapt determinat însă și de caracterul neunitar și imprecis al studierii lingvistice a noțiunii de *stil* în momentul de față), ceea ce provoacă o dispersare, o lipsă de unitate, am spune, finită a acestui studiu. Totuși acest reproș se adresează unui volum care depășește cu mult « aspectul tehnic » de lucrare « semasiologică cu completări onomasiologice » (§ 22, p. 13), împlinind cu prisosință scopul afirmat în introducere (cf. mai sus). Exactitatea științifică a lucrării, afară de analiza istorică, culturală, socială și lingvistică este demonstrată și de contribuțiile de exegeză și de critică de text care sînt cuprinse în secțiunea a patra a studiului, precum și de indicii compleți și ușor de minuit de la sfîrșitul volumului.

Nu putem încheia aceste constatări fără să remarcăm calitățile de prezentare ale acestei « Contribuții » și anume echilibrul funcțional al părților lucrării și claritatea expunerii.

Dan Slușanschi